

Културни аспекти на новаторската теоретична методология на изследователския проект *Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study (BRAINS)* по европейската програма за трансгранично сътрудничество “България – Румъния 2007–2013“ с координатор гл. ас. д-р Мими Корнажева

Румяна Петрова

Настоящата разработка визира теоретичната методология и концептуалната основа на изследователския проект *Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study (BRAINS)* (в превод: Изследване на българо-румънската идентичност на жителите на трансграничния район) с автор и координатор д-р Мими Корнажева, главен инициатор и дългогодишен ръководител на множество европейски образователни проекти на Русенския университет от началото на демократичните промени у нас до настоящия момент. Този проект трябва да се разглежда в контекста на цялостната дейност на Корнажева, тъй като представлява логическо продължение и качествено ново развитие на поредицата от проекти, разработени от нея и след това „въплътени“ в нови университетски учебни планове, модули и програми, ориентирани към идеята за европейска интеграция.

Първата инициатива на авторката и на екипа, привлечен от нея, в областта на европейското сътрудничество в образованието бе петгодишната магистърска програма по Европеистика, развила се от подобен проект в периода 1993-1996г. и по-късно трансформирана в бакалавърска програма. Тя бе последвана от мащабен общоевропейския проект за хармонизиране на висшето образование TUNING, в който Корнажева се включи през 2002г. Успоредно с това Корнажева съвместно с екип осъществи следващ европейски проект за разкриване на БРИЕ (Българо-румънски интеруниверситет Европа – за магистърски програми по Европеистика) в Русенския университет, който вече е с десетгодишна история. Следващият проект, BRIDGE (*Bulgarian-Romanian Initiative for Democracy as a Guard-Post of Europe*), бе осъществен в периода 2007–2008 година, като междуременно авторката започна работа върху дисертационен труд, тясно обвързан с европейската проблематика. Дисертацията на Корнажева за присъждане на о.н.с. „доктор“ „Езиковата политика – фактор за сигурност в европейското трансгранично сътрудничество“ бе защитена в София през 2010г. пред специализиран научен съвет по международни отношения по научна специалност 05.02.24 (Организация и управление извън сферата на материалното производство). В нея въз основа на близо двадесетгодишната си практика в международното сътрудничество в областта на висшето образование авторката развива и обосновава оригинална методология, която намира приложение в настоящия пръв мащабен научно-изследователски проект от тази поредица.

В страницата на проекта **BRAINS** <http://robulna.eu/> са описани целите, участниците, методологията, плана, организацията и резултатите, които се очакват от него. Те са взаимосвързани и взаимозависими. Най-определящи от тях са поставените цели и адекватността на концептуалния апарат и изследователска методика, които ще се прилагат, тъй като от тях най-много зависи доколко достоверни ще бъдат получените резултати. Предмет на настоящата работа е именно методологията и в частност концептуалната основа на проекта, и то от гледна точка на културологията и лингвокултурологията. Тук няма да се разглеждат начините на статистическа обработка (описана на с. 22-26 в материала на английски

език, поместен на страницата на проекта), нито формулировките на въпросниците, тъй като те са в компетенциите на професионалисти в други области.

Концептуалната основа като част от изследователската методика е представена в доклада на М. Корнажева, озаглавен „Иновативност на изследователски проект Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study (BRAINS) по европейската програма за трансгранично сътрудничество България – Румъния 2007–2013“, който е включен в *Научни трудове на Русенския университет – 2011, том 50, серия 5.2, Европеистика*, под обща редакция на Румяна Петрова, (Русе: Печатна база на РУ, 2011г., с. 11–26, както и в материала на английски език, споменат по-горе, който е озаглавен “Report on Integrated Methodology of Research to be Applied in the Project “Romanian-Bulgarian Area Identities: Neighbourhood Study” (BRAINS) within the European Programme for Cross-Border Cooperation “Romania – Bulgaria 2007– 2013”” (28 стр.) и е поместен на страницата на проекта в рубриката „Изследване на БРОД“, в частта *Методология* (<http://robulna.eu/methodology/>). Последният отчет представлява разширен вариант (на английски) на първата разработка.

От тези материали се вижда, че концептуалната база, методологическата основа и „добавената стойност“, по терминологията на авторката (т.е. иновативността), на проекта са тясно обвързани с актуалността на проблема. Той е формулиран накратко по следния начин: „[днес в интегрираща се Европа] „националното“ започва да изглежда по-скоро като бариера, отколкото като залог за успех“; „монополът на националната идентичност подлежи на преодоляване“ и е налице „все по-слаба идентификация на гражданите в Европа с европейския интеграционен проект“, явление, съпроводено с „ренесанс на регионите и градовете в Европа“. Последните, според приведения цитат от Schaefer, G. (ed.-in-chief), „се стремят към трансформация от национално пренебрегвани и занемарени територии към ревитализирани европейски центрове, които постигат нови нива на политическа, социално-икономическа и културна сигурност“ (Корнажева, 2011: 12–14). С последния цитат Корнажева очевидно визира случаите на твърде голямо бюрократизиране на европейската интеграционна политика, при които тя по-скоро се превръща в пречка на това, за което е създадена, отколкото в залог за добруването на жителите на периферните трансгранични региони.

Както е посочено в тези материали, обосновката на проекта произтича от поставената от авторката междинна цел: да се реши сложният проблем за идентичността на населението в трансграничния регион България–Румъния. Д-р Корнажева предприема пространни разяснения на система от ключови понятия, свързани с разглежданата проблематика, като прилага подходи и използва данни от много и различни области на знанието като социология, психология, политология, управленски науки, културология, езиковедие. Такива понятия са „имидж“, „идентичност“, „трансграничен регион“, „граница“, “Ro-Bul-na cross-borderer”, „бренд на трансграничния регион“, „епистемична общност“, “cooperation facilitator”. Цитирани са публикации от най-ново време (почти всички след 1990г.). От тях авторката свободно заимства тези и други термини и техни разяснения. Повечето от тях нямат съответствия в българския език. За термина „идентичност“ например се прилага следното авторско определение – „процес на непрекъснато социално конструиране чрез предоговаряне на „мои“ и/или „наши“ ценности, истини, интереси спрямо ценности, истини, интереси на другия/другата“ и/или „другите“, като това разбиране, както е посочено, е развито подробно и обосновано в дисертационния труд на М. Корнажева. Подобна трактовка на идентичността очевидно гравитира към англосаксонската идея за договорността по Х. Спенсър и др. и оттам към основните принципи на т.нар. сетивна култура (sense culture) по Питирим А. Сорокин, чието

начало, както е добре известно, е положено от английския емпирицизъм на Джон Лок, Дейвид Хюм и Джордж Бъркли и продължено от Джереми Бентън, Джон Стюърт Мил и др. Корнажева напълно правилно включва ценностите като много важен фактор, определящ идентичността, макар че примерът, който дава (цитиран по Б. Кьониг и Б. Андерсън), е свързан с престижа на страната/етническата група, към която дадено лице се числи, което отново отправя към споменатата културна типология. Авторката подчертава признаването/признанието (очевидно има се предвид общественото признание, което индивидът получава (или не получава), за това, което е, или което е извършил/а), като ключов фактор за самоидентификация. Практическият извод, формулиран от авторката, е, че настоящото изследване ще задвижи „процес на социално конструиране, като разкрива пред граждани на трансграничния регион аргументи за самоидентификацията им като RO-BUL-NA cross-borderers“, така че те да започнат „договаряне на „нашите“ ценности, истини, интереси спрямо ценности, истини, интереси на „другите““ (пак там, с. 22). С други думи, целта на проекта е националната и политическа идентичност на българи и румънци в региона да се замени с регионална идентичност на основата на осъзнати общи интереси, тъй като, както казва френският експерт Мишел Басанд, цитиран от Корнажева, „един регион е толкова по-динамичен и по-успешен във взаимоотношенията си с други региони на Европа и света, колкото по-жизнена е собствената му идентичност“ (пак там, с. 14). Това виждане се вписва в оригиналната хипотеза, която този проект ще потвърди (или оспори): „именно в териториите с преодоляна политическа граница възникват първите индикации за специфична идентичност, която в рамките на Европейския съюз може да се определи като един от многото видове европейска идентичност“ (с. 17). Това виждане е безспорно смело и остава да се види, дали резултатите от проучването ще покажат, че в конкретния случай националната, етническа и политическата принадлежност могат да отстъпят мястото си на регионалната принадлежност.

В този процес ролята на езика е посочена изключително точно и категорично в духа на теорията за езиковата относителност и лингвокултурологията: „Езикът не отразява реалността. Езикът създава реалността“ (с. 20). Веднага обаче възниква практическият въпрос кой ще бъде езикът, обединяващ (или разделящ) хората в трансграничния регион. Проектът решава този практически проблем по най-адекватния начин: с превод на материалите по изследването на двата местни езика – румънски и български и на още един език посредник – английски, както и с провеждане на курсове по румънски и български език за участници в проекта и за други представители на гражданското общество в региона.

Авторката извежда пет напълно верни потвърждения за иновативността на проекта (с. 24), от които особено интересно е следното: „брандирането на българско-румънски трансграничен регион се осъществява не от политически или други елити, а „отдолу-нагоре“ чрез инициатива и участие на гражданското общество“. Това интересно наблюдение трябва да се тълкува като ценно потвърждение за зараждането на култура на гражданското общество в региона, вече напълно в духа на общоевропейската демократична културна традиция.

Цитираната литература предлага богат набор от автори и заглавия, от които всички с малки изключения са изписани на латиница, като повечето са на английски език. Имената на големите културолози на Европа Арнолд Тойнби, Николай Бердяев, Освалд Шпенглер, Алберт Швайцер, Лев Хумильов, Хосе Ортега-и-Гасет, Георгий Гачев, Юрий Лотман липсват от този списък, но те може би са включени в дисертационния труд на авторката. Липсват и паралели със сходни явления в европейската и световна история и съвременност, което може би се дължи на допускането, че съвременната европейска политика на интегриране и

регионалистиката са уникални явления. Откриването на подобни паралели в културната история несъмнено би усилило теоретичната основа на проекта. Но все пак целта на този проект не е строго и единствено теоретическа (сравнителен културно-исторически анализ), а преди всичко практическа, което оправдава отбелязаните несъвършенства.

В заключение може да се каже, че като цяло, и по-конкретно от гледна точка на културологията и лингвокултурологията, методологията (концептуалната основа) на проекта BRAINS напълно се вписва в неговата философия, характер, в поставените цели и в средствата за постигането им. В този смисъл, настоящият мащабен научноизследователски проект, с който разработената от Корнажева оригинална, новаторска, интегративна методология се апробира за пръв път, е във висша степен приносен. Той безспорно ще бъде много полезен както за гражданите на региона, така и за Европа като техен общ дом.

За контакти:

Доц. д-р Румяна Петрова, Катедра "Европеистика", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел.: 082-888 811, e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com

Докладът е рецензиран